

Investigated the origin of the nature of profit in the historical aspect and its interpretation from point of vision its executable functions, composition and sources of the formation. A view of the merits of profit, justified on the basis of generalization of research results.

УДК 339.747:330.117+658.0(477)

Доц. Н.М. Заярна, канд. екон. наук;
студ. К.Ю. Демченко – Львівська КА

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ

Проаналізовано вплив світової фінансової кризи на функціонування підприємств в Україні. Розглянуто питання державної підтримки та основні механізми і заходи подолання наслідків фінансової кризи на розвиток підприємницької діяльності.

Ключові слова: підприємство, держава, фінансова криза, банкрутство, антикризові заходи

Вступ. Процес глобалізації є однією з головних характеристик розвитку світової економіки, що спричиняє тісний взаємозв'язок економік окремих країн між собою. Міжнародний обмін інформацією, міжнародна торгівля, обмін новітніми технологіями, туризм, глобалізація фінансових відносин сприяють економічному розвитку як окремої країни, так і світового суспільства загалом. Проте інтеграція світової економіки має і певні негативні риси, зокрема однією з них є вплив деструктивних явищ економіки однієї країни на ситуацію в іншій, що спричиняє так звану ланцюгову реакцію, яка несприятливих наслідків у вигляді кризи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Світова фінансово-економічна криза та проблеми функціонування підприємницьких структур в цих умовах вже привернули увагу багатьох вчених та економістів – як теоретиків, так і практиків, зокрема І.Т. Балабанова, В.Й. Бакая, А.П. Градова, А.Г. Грязнову, В.А. Забродського, С. Квасова, Д.В. Леонова, Т.Г. Майбороду, В. Пинзеника, С. Тигіпка та інших.

Постановка проблеми. Практика підтверджує, що особливо в кризовий та посткризовий період все більше підприємницьких структур потребують термінової допомоги з боку органів влади. Без втручання держави вийти переможцем після фінансової кризи неможливо, тому дослідження шляхів подолання наслідків цього явища для підприємств України безперечно є актуальним.

Виклад основного матеріалу. Світова економічна криза відчутно вплинула свого часу на розвиток економіки України, торкнулася грошово-кредитної, фіскальної та соціальної сфери, невпинно погіршуючи як стан розвитку економіки усієї країни, окремих підприємств, так і матеріальне становище громадян. Вона розпочалася з кризи іпотечного ринку США у 2007 р. і поступово поширилась на всю світову економіку. Сьогодні її негативний вплив ще досі істотно ускладнює розвиток більшості галузей економіки і нашої країни. У цих умовах невідкладним завданням, що стоїть перед суспільством, є визначення найшвидшого подолання фінансово-економічної кризи та забезпечення розвитку галузей, які інтегровані в міжнародні фінансово-економічні процеси. Доведено, що фінансові труднощі на підприємствах зумовлені поєднанням негативних наслідків кризи, певних дисбалансів у роз-

витку всіх видів діяльності підприємств в Україні, а також низкою внутрішніх проблем, що характерні для більшості вітчизняних підприємницьких структур. За даними Держкомстату України, починаючи з другого півріччя 2008 р., значно знизився рівень фінансової стійкості суб'єктів підприємництва України. Про це свідчить:

1. Збільшення кількості збиткових підприємств. Станом на 01.03.2010 р. 52,5 % вітчизняних підприємств були збитковими, тоді як станом на 01.01.2009 р. цей показник становив лише 38,7 %. У промисловості частка збиткових підприємств становить 48,5 %;
2. Зменшення капіталу суб'єктів підприємництва. Так, за 9 місяців 2009 р. резервний капітал вітчизняних підприємств зменшився порівняно з аналогічним періодом попереднього р. на 1931,6 млн грн або на 7,5 %; нерозподілений прибуток підприємств зменшився на 38971,5 млн грн або на 50,8 %;
3. Зростання частки сумнівних та безнадійних боргів. Станом на 01.01.2010 р. обсяг проблемних і сумнівних кредитів сягнув 69,9 млрд грн, або 9,4 % від обсягу кредитного портфеля українських банків, тоді як на початок р. проблемними вважалися тільки 2,2 % всіх кредитів на суму 18 млрд грн. Як наслідок, це призвело до значного погіршення показників діяльності банківської системи України;
4. Зменшення обсягів реалізації продукції. Обсяг реалізованої промислової продукції за 10 місяців 2009 р. зменшився на 21,4 % порівняно з аналогічним періодом 2008 р.;
5. Низькі показники ліквідності суб'єктів підприємництва. Станом на 30.09.2009 р. кредиторська заборгованість суб'єктів підприємництва перевищує дебіторську заборгованість на 117 337,9 млн грн або в 1,16 раза;
6. Зменшення обсягів інвестицій. Обсяги інвестицій в основний капітал істотно скоротились – на 43,7 % за 9 місяців 2009 р. порівняно з відповідним періодом 2008 р.;
7. Збільшення кількості підприємств-банкрутів. Станом на 01.03.2010 р. загальна кількість вітчизняних підприємств, які перебувають у процедурах банкрутства, становила 14517 підприємств [4].

За таких умов керівництво підприємств має забезпечити розроблення антикризових заходів як мінімум на рік, щоб мати змогу функціонувати під час і після кризи. Їх розроблення повинне бути комплексне, спрямоване на формування оптимального портфеля антикризових заходів, реалізація яких допоможе вивести підприємство з кризового стану, відновити його платоспроможність та ліквідність. Серед методів подолання наслідків світової фінансової кризи на рівні підприємств можна виокремити такі:

- зменшення витрат;
- збільшення надходження коштів;
- проведення реструктуризації кредиторської заборгованості;
- проведення реорганізації або реструктуризації підприємства, вдосконалення його організаційної структури та корпоративного управління, формування портфеля технологій виробництва відповідно до умов кризового стану ринку, коригування збутової політики і менеджменту персоналу.

Отже, щоб зменшити негативний вплив світової фінансової кризи, яка, за оцінками експертів, знову може відбутися, і для того, щоб уникнути таких

невтішних результатів, Україні та її підприємницькій сфері негайно потрібно використати повний арсенал запобіжних заходів і значною мірою скористатися потенціалом внутрішніх резервів для подолання внутрішніх негараздів. Держава в цій ситуації відіграє не останню роль. Так, питання державної підтримки підприємств в умовах фінансової кризи було актуальне особливо в час її піку, який припав на 2009 р. Тоді ж, 11 червня 2009 р. у Києві відбулися треті публічні дебати, які фонд "Ефективне управління" провів разом з "Intelligence Squared" (Лондон). Відомі політики й бізнесмени висловили аргументи "за" і "проти" твердження, сформульованого як основна тема дискусії: "Під час кризи держава повинна припинити підтримку підприємств" (табл.).

Табл. Аргументація припинення державної підтримки підприємств під час кризи [3]

Аргументи "ЗА"	Аргументи "ПРОТИ"
1. Немає сенсу підтримувати неефективні підприємства: що швидше вони підуть з ринку, то швидше їхнє місце займуть нові, більш ефективні компанії. У цьому разі криза виконує функцію санації, дозволяючи вижити лише справді конкурентоспроможним підприємствам.	1. Багато підприємств, навіть якщо вони й виявилися неефективними, забезпечують зайнятість сотням тисяч людей. У багатьох випадках це містоутворювальні підприємства, тобто безальтернативні роботодавці. Допмагаючи цим компаніям утриматися на плаву, держава дає їм шанс на розвиток після кризи.
2. Природне банкрутство неефективних підприємств прискорює перерозподіл економічних ресурсів – інвестицій, кадрів, підприємницької ініціативи – у більш конкурентоспроможні сектори.	2. Банкрутство одного підприємства може спричинити ланцюгову реакцію – розорення бізнес-партнерів (клієнтів і постачальників) і навіть конкурентів. Тому, допомагаючи одному підприємству, держава надає підтримку цілому галузевому кластеру.
3. Не підтримуючи неефективні підприємства, держава вивільняє кошти для довгострокових інвестицій, реструктуризації, інновацій і соціальної підтримки населення.	3. Відмова держави від підтримки підприємств може призвести до втрати складних майнових і технологічних комплексів, а також кадрового потенціалу у низці стратегічних галузей, наприклад в авіабудуванні, приладобудуванні, хімічній промисловості. Ці унікальні комплекси і є потенційним фундаментом для майбутнього економічного зростання.

З метою зменшення напруження на ринку праці та недопущення значного зростання безробіття в умовах кризи, Уряд повинен спрямувати зусилля на створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, зняття адміністративних та регуляторних бар'єрів на шляху розвитку малого та середнього бізнесу як дієвого засобу забезпечення зайнятості та доходів населення. Ці завдання Уряд має вирішити шляхом:

- розроблення та сприяння прийняттю законів щодо мінімізації негативних наслідків фінансової кризи для суб'єктів господарської діяльності з метою недопущення згорання виробництва та негативних соціальних наслідків кризи;
- розширення практики відшкодування відсоткових ставок за кредитами, що надаються суб'єктам малого та середнього бізнесу, з метою стимулювання створення нових робочих місць, реалізації інвестиційних проектів;

- втілення комплексної стратегії щодо забезпечення стійких темпів зростання ефективності та продуктивності у приватному секторі;
- необхідно здійснити масштабну реформу національної системи освіти з метою сприяння розвитку таких кваліфікацій, що потрібні для забезпечення росту приватного сектору та створення нових робочих місць;
- провести різноманітні заходи, спрямовані на розвиток підприємництва та малого бізнесу, для підтримки конкурентоспроможності та зростання приватного сектору в умовах нестійкості економіки.

Виходячи з цього, головні дії Уряду в кризовий період мають бути спрямовані в таких напрямках: досягнення макроекономічної стабілізації; недопущення зниження рівня життя населення; сприяння розвитку підприємництва; стимулювання інвестиційної діяльності; підтримка реального сектору економіки.

Висновки. Отже, підводячи підсумки, потрібно наголосити на тому, що в умовах фінансової кризи підприємства можуть нормально функціонувати за наявності державної підтримки. Своєю чергою, керівництво підприємств не повинно забувати і про проведення антикризових заходів, які було розглянуто вище. У такий спосіб можна уникнути неплатоспроможності, тобто банкрутства. На наш погляд, антикризова політика України повинна будуватися за принципом не "стабілізація, потім зростання", а "стабілізація через зростання". Для нормального функціонування і безболісного виходу з економічної кризи, яка за даними експертів та економістів, може знову розпочатись, необхідно розробити дієві механізми державної політики, спрямовані на забезпечення ефективності ринку, гарантування дотримання правових норм, запобігання недобросовісним діям суб'єктів господарювання, насамперед, монополістів, забезпечення захисту прав власності, створення умов протидії рейдерству та зниження рівня корупції в державних органах влади. То ж очевидним є те, що прийняття законів та методів подолання фінансової кризи дасть змогу мінімізувати негативний вплив кризових явищ на малий бізнес, зберегти робочі місця та отримати заплановані надходження до бюджету.

Література

1. Леонов Д.В. Фінансова криза та український бізнес / Д.В. Леонов // Цінні папери України. – 2008. – № 42. – С. 17-20.
2. Майборода Т.Г. Як подолати фінансову кризу? / Т.Г. Майборода // Цінні папери України. – 2008. – № 42. – С. 25-26.
3. Правовий тиждень (шотижнева інформаційно-правова газета). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.legalweekly.com.ua/>.
4. Держкомстат України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Заярна Н.Н., Демченко К.Ю. Роль государства в функционировании предприятий в Украине в условиях кризиса

Проанализировано влияние мирового финансового кризиса на функционирование предприятий в Украине. Рассмотрены вопросы государственной поддержки, также основные механизмы и меры преодоления последствий финансового кризиса на развитие предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: предприятие, государство, финансовый кризис, банкротство, антикризисные меры.

Zayarna N.N., Demchenko K.Yu. Role of the state in functioning of enterprises in Ukraine in the conditions of crisis

The influence of the global financial crisis on the functioning of enterprises in Ukraine is analyzed. The questions of state aid, basic mechanisms and measures to overcome consequences of the financial crisis on entrepreneur activity development are considered.

Keywords: enterprise, government, financial crisis, bankruptcy, anti-crisis measures.

УДК 640.41

Аспір. В.Л. Кізима¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Проаналізовано стан та рівень розвитку готельної бази в рамках підготовки України до Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. Розглянуто ситуацію, що склалася сьогодні на світовому ринку готельних послуг, та чинники, які впливають на подальшу еволюцію готельного господарства.

Ключові слова: туризм, готель, готельне підприємство, засіб розміщення, зовнішнє середовище, ринок готельних послуг.

Вступ. З метою розвитку туристичної галузі, задоволення запитів особистості, взаємозбагачення соціальних зв'язків для будь-якої держави світу потрібний належний рівень розвитку готельного господарства. Нестача розвиненої готельної бази гальмує всі ці процеси пов'язані із розвитком промисловості, торгівлі, науки, економіки, а також культури і спорту, що в кінцевому результаті може призвести до зниження мобільності людей, припинення налагодження контактів, обміну досвідом, організації різноманітних заходів.

Виклад основного матеріалу. Постійний розвиток готельної справи сприяє поживленню усіх суспільно-економічних контактів, підсилює економічний потенціал регіонів, піднімає рейтинг держави, окремих її міст у світовому співтоваристві.

Вирішальне значення відіграє стан готельної бази під час вибору міст для проведення заходів світового масштабу, таких як чемпіонати світу, олімпіади, симпозіуми, сесії тощо. Поряд із критерієм, які ставлять під час вирішення, які саме населені пункти прийматимуть учасників того чи іншого заходу, є забезпечення місцевості готельними підприємствами, що в кінцевому результаті може стати вирішальним під час остаточного їх затвердження як міст-учасників. В останні роки ця проблема торкнулася і України, рамках підготовки до Чемпіонату Європи з футболу в 2012 році.

Серед наявної інфраструктури нестача готелів виявилася однією із домінуючих проблем, яку належить вирішити організаторам Євро-2012. Виконавчий комітет УЄФА поставив свої вимоги щодо наявності готельної бази для розселення учасників чемпіонату. Згідно з вимогами УЄФА, Україна повинна забезпечити щонайменше 5,5 тис. номерів чотиризіркових і п'ятизіркових готелів, а також 5,6 тис. номерів тризіркових готелів. Експерти УЄФА дійшли висновку про те, що в українських містах-учасниках чемпіонату істотно не вистачає готелів. Причому найменший дефіцит готелів виявився у

Львові – 18 %, а у Донецьку та Харкові не вистачає понад 80 % номерів для гостей, наполовину міг задовольнити попит лише Київ.

У Національному агентстві України з питань підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу було визначено кількість об'єктів, які треба побудувати для задоволення вимог УЄФА. До проведення Євро-2012 в Україні загалом потрібно звести 140 готелів, зокрема 54 п'ятизіркові готелі, 67 чотиризіркових готелів і 22 готелі економ-класу. Зводити заклади розміщення винятково під Чемпіонат Європи з футболу не вигідно, потрібно обдумати перспективи їх подальшого використання. Отже, під час чемпіонату слід зацікавити туристів для подальшого відвідання українських міст.

Втім, істотні інвестиції у готельне господарство, зокрема з-за кордону, виокремлення коштів для прискорення реконструкції наявної готельної бази, підключення державних інституцій, як резервний варіант – передбачення розселення гостей в приватному секторі, дасть змогу виправити ситуацію, значно підвищити рівень готельного обслуговування, і зробити комфортним перебування учасників Євро-2012, і, як наслідок, забезпечити успішне проведення міжнародного заходу.

Інвестиції в готельну сферу становлять капіталовкладення без будь-яких ризиків, що у підсумку дає стабільний дохід. Враховуючи це, основним активом цього бізнесу є нерухомість, яка за підрахунками експертів у довгостроковій перспективі в середньому дорожчає на 5 % у рік. У високорозвинених державах світу інвестори вже зрозуміли, що наявність власного готелю – це престижний та перспективний вид бізнесу.

Сьогодні у готельну сферу інвестують як приватні особи, так і великі компанії. Приватні особи без досвіду роботи в готельній галузі інвестують кошти в стабільний і довгостроковий бізнес і, зазвичай, віддають готелі в оренду або під управління фахівцям готельної справи. Цим самим вони намагаються зменшити ризики за рахунок диверсифікації своїх інвестицій і забезпечити собі відповідний рівень життя за допомогою активу, що дає стабільний і довгостроковий дохід.

Власники найбільших готельних ланцюгів, що мають досвід роботи на цьому ринку, купують готелі у різних країнах світу для створення повноцінної готельної мережі і поширення власного бренду в світі, при цьому інвестуючи свій капітал у готельний бізнес як такий, що має найменший відсоток ризиків.

На відміну від торгового та житлового бізнесу, фінансова успішність готельного бізнесу залежить від того, які цілі ставить перед собою інвестор. Наприклад, під час будівництва трьох зіркового готелю і будівництва готелю рівня чотирьох – п'яти зірок обсяги інвестицій не будуть надто відрізнятись, при цьому спорудження фешенебельного готелю потребує більше фінансових вкладень у інфраструктуру і матеріально-технічне забезпечення, яке повинне бути високої якості.

У випадку реконструкції будівлі під готель, кількість інвестицій зменшується, а терміни окупності за високої рентабельності стають помітно коротші. Позитивним для інвестування в готельну сферу є той факт, що, за

¹ Наук. керівник: проф. В.М. Вовк, д-р екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка